

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΠΕΡΙ ΜΙΧΑΗΛ ΦΟΥΡΜΟΝ

Β'.

τὸ Ἡμερολόγιο τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ 1932, σελ. 119-125, ἐδημοσίευσεν μερικά ἀνέκδοτα ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὸ ταξίδι τοῦ Μιχαὴλ Fourmont στὴν Ἑλλάδα καὶ τὶς ἀνασκαφὰς τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Καθὼς εἶχα ὑποσχεθῆ τότε, ἐκδίδω παρακάτω δύο νέα γράμματα ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ συμπληρωματικὸ κώδικα 890 τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Παρισιοῦ μαζὶ μὲ μερικὰ σύντομα ἐρμηνευτικὰ σημεῖα¹.

Ε'.

Μπάρομπα κὺρ Καπιτάνεο, χαίροις.

Ἐλάβαμε τὴν γραφὴν σας καὶ τὴν ἐδιαβάσαμε ὀμπρὸς εἰς τοῦ ἄρχοντα¹, ὁ ὁποῖος, καθὼς καὶ ὁ ἀνιψὸς του², πολλὰ σᾶς χαιρετᾷ καὶ σᾶς εὐχαριστεῖ εἰς τὴν καλὴν ἐνθύμησιν καὶ ἀγάπην, ὅπου διὰ καλωσύνην σας προσφέρετε.³ Ἦτον διὰ μίσημα καί, ἐρχόμενον τὸ γράμμα σας, ἐρεστάρησεν ἀκατερώνας γὰν τοῦ στείλετε τὰ ὅσα γράφετε μὲ τὴν γραφὴν σας. Καὶ περιπλέον σᾶς παρακαλεῖ ὅσα βιβλία χειρόγραφα παλαιὰ ἴσων δεβραῖνα χαρτὶ ὅσον καὶ ἀπὸ χαρτὶ μόνον χειρογράφων καὶ παλαιὰ καὶ θέλετε τὰ στείλει στὸ σπίτι τὸ ἐδικόν μας, ὅπου ὁ ἴδιος θέλει τὰ ἰδεῖ καὶ εἰ μὲν καὶ ἀπὸ αὐτὰ τοῦ

¹ Τὰ δύο αὐτὰ γράμματα εἶναι γεμᾶτα ὀρθογραφικὰ σφάλματα. Γὰ νὰ μὴν κουράσω τὸν ἀναγνώστη, τὰ δημοσιεύω ὀρθογραφημένα, χωρὶς ὅμως νὰ πειράξω τίποτε ἀπὸ τὸ ἰδιόρρυθμο λεκτικὸ τους.

ἀρέσουν θέλει κάμει τὴν εὐχαρίστησιν, κατὰ τὸ πρέπον καὶ εὐλογον. Προσέτι σᾶς παρακαλεῖ νὰ πέμψετε τιν' ἄνθρωπον ἐδικόν σας, ὅπου νὰ ξεύρη, καὶ εἰς τὰ περιμέσα χωρία, νὰ ἰδῇ διὰ βιβλία ὡς ἄνωθεν τόσον καὶ ὑπογραμμούς, ὅπου εὐρίσκονται ἀπάνω εἰς μάρμαρα, καὶ νὰ κάμειτε νὰ μεταφέρουν ὅλα ἐδῶ καὶ θέλει κάνει τὴν εὐχαρίστησιν, ὡς ἄνωθεν γράφομε.

²Εἴτι καὶ ὅστις ἔχει παλαιὰς μονέδες ἠμπορεῖ νὰν τὲς ἐφέρρη ἐδῶ, καὶ ἂν τοῦ ἀρέσου θέλει τὶς πλερώσει ὅσον ὀρίσων. Ὁ ἀνιψός του πολλὰ σᾶς χαιρετᾷ, καθὼς κάνει καὶ ὁ σινιδο δετόρος³ καὶ κὺρ Παναγιώτης Κολυβοδιάκος⁴, ὁμοίως καὶ εἰς ὅλους τοὺς συγγενεῖς σας καὶ φίλους.

Ϛ'.

²Εκλαμπρότατε καὶ σοφολογιώτατε αὐθέντη, αὐθέντη.

Ἡ μακρότητα τοῦ καιροῦ, ὅπου δὲν ἔγραφα τῆς σοφολογιότητός σας, δὲν προέρχεται ἀπὸ ὀκηρία οὔτε καὶ ἀπὸ ἀκαμασιά, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ μίαν ἄκρα εὐλάβεια, ὅπου πάντα ἐπρόσφερα καὶ διὰ πάντα θέλει προσφέρω τῆς σῆς σοφολογιότητος ἕως ὅπου ἀναπνέω ζωηρὸν ἀέρα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον ἀπαρασάλευτον καὶ ἀμειάρεπτον ἀγάπην καὶ αὐθις εὐλάβεια.

²Ἄν ἀγαπᾶτε νὰ μάθετε καὶ διὰ λόγον μου, χάριτι θεία, ἕως τὸ παρὸν εὐρισκόμην καλὰ καὶ ἀπὸ τὸν καιρόν, ὅπου ἐμισέρετε ἀπὸ τὸ Ἀνάπλι, ἦλθα καὶ κάθομαι ἐδῶ εἰς τὴν πατρίδα μου Μονεμβασία καὶ εὐρίσκομαι εἰς τὸ σερβίτζιο τῆς νατζιόνες, καθὼς ὁ μουσοῦ Κλαραμπόν⁵ μὲ ἐδιόρισεν. Ἐλπίζω ὁ μουσοῦ Κλαραμπόν, καθὼς καὶ ὁ μουσοῦ ντὲς κόνσολες τῶν Χανίων, καθὼς καὶ οἱ ἄρχοντες καβαλλιέριδες, ὅπου εἶναι ἀπάνω στὲς γαλιότητες τοῦ ρηγός, νὰ γράφουν εἰς τὴν Κόρτε διὰ λόγον μου. Ὅθεν παρακαλῶ καὶ τὴν ἐκλαμπρότητά σας νὰ λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ συνδράμειτε διὰ τὸν πτωχὸν δοῦλό σας Κολυβοδιάκον, ὁ ὁποῖος θέλει παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν τῆς ἐκλαμπρότητός σας.

Ὁ μουσοῦ ντὲ Λάνας⁶, πρώην κόνσολες τῶν Χανίων, ἔγραψεν πρότερον τοῦ ἐκλαμπροτάτου μουσοῦ ντὲ Κελούς⁷ διὰ λόγου μου καὶ μὲ τὴ μεγάλη σας ἀρετὴ θέλετε λάβει τὴν καλωσύνην νὰ συνομιλήσετε μὲ τὴν ἐκλαμπρότητα καὶ εἶμαι βέβαιος πὼς θέλει βάλει καὶ ἡ ἐκλαμπρότης του ἕναν καλὸν λόγον διὰ λόγου μου. Ὅταν ἦλθεν στὰ Βάτικα καὶ ἔροριξεν φόντο ἐπὶ ἡγά καὶ τὸν ἐπροσκύνησα καὶ ἔλαβεν καὶ τὸ ὄνομά μου εἰς ἐνθύμησι. Εἶμαι βέβαιος, λοιπόν, πὼς ἀπὸ τὴν ἐκλαμπρότη σας νὰ λάβω τὸ ποθοῦμενο καὶ θέλει παρακαλῶ τὸν Θεὸν μὲ ὅλη μου τὴ φραμελιά διὰ τὴν ὑγίαν καὶ εὐτυχία τῆς ἐκλαμπρότης σας, καὶ δουλικῶς σᾶς προσκυνῶ.

Τὸν μουσοῦ Κλαούδιο Λοντοβίκο Φορμόν⁸ δουλικῶς προσκυνῶ, ὁμοίως καὶ τὸν μουσοῦ Τζιάν-Λουί⁹ καὶ μουσοῦ Γάμπριελ Κλαραμπόν, καὶ μένω τῆς ἐκλαμπρότης σας ταπεινὸς εὐλαβὴς δοῦλος.

Παναγιώτης Κολυβοδιάκος¹⁰.

22 Μαρτίου 1736: Μοριμβασία παλαιόν.

Σημειώσεις.

¹ Ἐννοεῖ τὸν Μιχαὴλ Φουρμόν.

² Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Φουρμόν, Claude-Louis Fourmont (1703-1780), συνάδευσε τὸ θεῖο του στὴν Ἀνατολή. Ἀσχολήθηκε κι αὐτὸς μὲ τὶς ἀνατολικὰς γλῶσσας καὶ ἔγραψε: *Description historique et géographique des plaines d'Héliopolis et de Memphis*, Παρίσι, 1755.

³ Πρόκειται πιθανώτατα περὶ τοῦ Ἡλία Δόξα, ποῦ ἦταν γιαιτρός στὸ Μυστρά. Βλ. Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, 1932, σελ. 120-125. Ὁ Φουρμόν γράφει γι' αὐτὸν τὰ ἑξῆς: «Un seul de ces Grecs, assés bien instruit, est enchanté de cette découverte [ἐννοεῖ τὴν ἀνασκαφὴς τῆς Σπάρτης]; c'est le docteur Doxa, médecin à Mistra et le plus souvent à la cour de muhassil-aga; il a fait à cette occasion une pièce de vers qui courre en Morée et dont je vous enverrois une copie, si elle était venue jusques à moy toute entière; on doit me l'envoyer de la cour où elle fait bruit». H. Omont, *Missions archéologiques françaises en Orient aux XVIIe et XVIIIe siècles*, τόμ. Α' (Παρίσι, 1902) σελ. 622. Τὸ ἔλεγχο αὐτὸ ἐδημοσίευσεν στὸ Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλ. 1932, σελ. 120-121.

Δ. ΜΠΙΣΚΙΝΗ

Η ΑΡΠΑΓΗ ΤΗΣ ΩΡΕΙΘΥΙΑΣ

⁴ Ὁ Παναγιώτης Κολυβοδιάκος, δραγουμάνος τοῦ Γάλλου προξένου τοῦ Ναυπλίου, ἦταν ὁ ὀδηγὸς τοῦ Φουρμὸν στὴν Πελοπόννησο. Θὰ γίνῃ γι' αὐτὸν λόγος παρακάτω.

⁵ Ὁ Jean de Clairambault ἦταν γενικὸς πρόξενος τῆς Γαλλίας στὴν Πελοπόννησο (1719-1745). Εἶχε τὴν ἔδρα του στὴ Μεθώνη. Ὁ ἑλληνικὸς συμπληρωματικὸς κώδιξ 295 τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Παρισιοῦ περιεῖχε διάφορα γράμματά του πρὸς τὸν Φουρμὸν. Βλ. A. Borpe, *Le consulat général de Morée et ses dépendances, Revue des études grecques*, τόμ. 20 (1907), σελ. 21-22.

⁶ Ὁ Léon de Lane ἔγινε δὺς φορὰς πρόξενος τῆς Γαλλίας στὰ Χανιά, 1708-1717 καὶ στὰ 1732. Βλ. [J. Pillaut], *Les consulats du Levant*, τεῦχος τρίτο (Παρίσι, 1902), σελ. 18.

⁷ Ὁ Anne-Claude-Philippe de Tubières Grimoard de Pastels de Levis, comte de Caylus, γεννήθηκε τὸ 1692 καὶ πέθανε τὸ 1765. Στὴν ἀρχὴ ἀκολούθησε τὸ στρατιωτικὸ στάδιο, ἀλλὰ γρήγορα τὸ ἄφησε γιὰ νὰ ἐπιδοθῇ στὰ γράμματα καὶ στὴν καλλιτεχνία. Στὰ 1617-1717 ἐπῆγε στὴν Ἀνατολὴ μαζί με τὸν de Bonac, πρεσβευτὴ τῆς Γαλλίας στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐγγραψε πολλὰ λογοτεχνικὰ ἔργα. Τὴν καλλίτερη ὅμως θέση κατέχουν τὰ ἔργα του περὶ τέχνης καὶ ἀρχαιολογίας καὶ μάλιστα τὸ ἐπτάτομο *Recueil d'antiquités égyptiennes, étrusques, grecques, romaines*, (Παρίσι, 1752-1767). Ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ Κολυβοδιάκου μαθαίνουμε ὅτι ὁ κόμης de Caylus συναντήθηκε με τὸν Ἕλληνα δραγουμάνο στὰ Βάτικα τῆς Λακωνίας. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ de Caylus πῆγε στὴ Σμύρνη καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1716, πρᾶγμα, ποῦ με κάνει νὰ ὑποπιεῖμαι μῆπως ὁ Κολυβοδιάκος, με τὴ λεκτικὴ ἀδεξιότητα, ποῦ τὸν διακρίνει, θέλει νὰ πῇ ὅτι συναντήθηκε στὰ Βάτικα με τὸν πρόξενο de Lane, κι ὄχι με τὸν κόμητα de Caylus. Γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τελευταίου βλ. Comte de Caylus, *Voyage d'Italie 1714-1715, première édition du code autographe annotée et précédée d'un essai sur le comte de Caylus par Amilda-A. Pons*, Παρίσι, 1914, σελ. I-LXIII.

⁸ Βλ. σημ. 2.

⁹ Ὁ Jean-Louis de Clairambault ἦταν γιὸς τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Γαλλίας στὴν Πελοπόννησο (βλ. σημ. 5). Ὅπως κι ὁ πατέρας του, ἀκολούθησε τὸ διπλωματικὸ στάδιο στὴν Ἀνατολὴ. Βλ. J. Pillaut, *αὐτ.*, σελ. 52-53. A. Borpe, *αὐτ.*, σελ. 22.

¹⁰ Ἀπὸ τὰ σημειώματα τοῦ Φουρμὸν γιὰ τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ του (H. Omont, τόμ. Β', σελ. 1142) μαθαίνουμε ὅτι ὁ Κολυβοδιάκος ἦταν δραγουμάνος τοῦ Γάλλου προξένου τοῦ Ναυπλίου Auvillier de Marsy. Ἦταν ἄνθρωπος πολὺ περιορισμένης μορφώσεως, ἀλλὰ ἐξαιρετικὰ δραστήριος· εἶχε κατορθώσει νὰ κερδίσῃ τὴ συμπάθεια καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ Φουρμὸν καὶ τῶν ἄλλων Γάλλων τῆς Πελοποννήσου. Στὸν ἴδιο ἑλληνικὸ συμπληρωματικὸ κώδικα 890 τοῦ Παρισιοῦ βρίσκουμε κ' ἓνα γράμμα τοῦ Κολυβοδιάκου πρὸς τὸν μητροπολίτη Κρήτης (15 Ἰουνίου 1730), ὅπου ἀκριβῶς γίνεται λό-

γος γιά τις περιηγήσεις και τις άνασκαφές του Φουρμόν. Ἐπίσης στόν έλληνικό συμπληρωματικό κώδικα 295, φύλ. 349, διαβάζουμε τό άκόλουθο σημείωμα του Κολυβοδιάκου έπικυρωμένο από τό Γάλλο πρόξενο του Ναυπλίου: «Και οσον εξοδον εκαμαν τα κοπελια όντας εις το σπιτη του αυθεντος οιορ κονσουλον του αναπλιου μουσου πιετριου αβελιε ριαλια ηκοση λεγο ρ(εάλια) 20. Παραγιώτης Κολυβοδιάκος».

Κάτω από τό σημείωμα αυτό ό πρόξενος προσθέτει: «J'affirme que les comptes cy-dessus écrits de la main du Sr Panayoti Colivodiaco ont été payés en nostre presence par Monsieur de Fourmont à Naples de Romanie le seizieme juin mil sept cent trente.

P. Auveillier Consul.

Plus j'ay receu pour un cheval mort au service de Monsr. Fourmont vingt piastres.

P. Auveillier.

ΔΙΟΝ. Α. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ

